

Nureddin ƏDİLOĞLU

Dünən axşamdan başlayan xəzri səhər ertədən daha da gücləndi. Bir qoşun külək şəhərin canına düşüb, viyılıyla hər tərəfi ələk-vələk eləyirdi. Güclü yellər havalanıb göydə bulud topalarını qovur, yerdə ağacların budaqlarını hiddətlə döyəcəyirdi. Böyük çillənin ömrünə az qalsa da qış girəndən bəri Bakıya bircə dəfə də olsun qar yağmamışdı.

Dayanacaqda marşrut avtobusunu gözləyən adamların arasında sadə geyimli qarabüdəy bir qadın həyəcanla dənizə baxıb dodağının altında nəşə pıçıldırırdı. Bilmək olmurdu ki, dua edir, yoxsa dənizdə dalğaları şahə qaldıran küləyin qarəsınca deyindir...

Hər səhər işə gedəndə adətən, dayanacaqda eyni adamlarla rastlaşıram. Görkəmindən qəriblik, gözlərindən qəm-qüссə yağan bu qadını isə "bizm dayanacaqda" ilk dəfə gördüm.

Ənliksiz-kirşansız solğun çöhresi, başına bağladığı göy güllü yaylıq və ayağındakı alçaqdaban ayaqqabı onu yaşıdan xeyli qoca göstərirdi. Hər də o, dənizdən gözlərini çəkib yan-yörəsinə baxır, elə bil kimisə axtarırdı.

Avtobus dayanacağına yaxınlaşanda birdən qərib qadın bahalı xəz palto geyinmiş orta boylu gənc bir xanıma yaxınlaşdı:

- Başına dönüm ay qızım, deyə o, yaşına uyşmayan gümrah səslə hündürdən diləndi, - Allahda da xoş gedər, məni də öz biletilə avtobusa mindirəsən...

Bilet deyəndə yəqin o, nəqliyyatda gediş-gəliş kartını nəzərdə tuturdu. Qərib qadın ov-cundakı xırda pulu gənc xanıma uzatdı:

- Başına dönüm, götürgənən...

-Yox, yox, ay ana, vallah götürməyəm, - deyə gənc xanım nəzakətlə onun əlini geri qaytardı.

Bu məqamda avtobusun ön qapısı açıldı, gənc xanım dönüb qərib qadına:

-Buyurun, anacan, - dedi və onu özündən qabağa buraxdı.

Anası yaşında olan qadın da görünür həm gediş haqqını ödədiyinə, həm də ona ana dediyinə görə gənc xanıma ürkədən dua edə-edə avtobusa mindi:

-Allah köməyin olsun, qızım, səni görüm, dünyada heç neynim - necəliyim deməyə-sən! Ağbaxt olasan, getdiyin qapılar üzünə xeyriyyə açılınsın...

Gənc xanım məmnunluqla gülümsədi və avtobusa minən kimi cəld addımlarla salonda arxaya doğru irəliləyərək göz-dən itdi. Avtobus yola düşəndə qərib qadın sürücüyə yaxınlaşıb soruşurdu:

-Qadan alım, ay oğul, məni avtovağzalda gedən avtobus ayağımda düşürərsən?

Sürücüdən səs çıxmıdı. Bu zaman salona dayanacağı elan edən qadın diktorun səsi yayıldı: "Diqqət, avtobus hərəkətdə olarkən sürücünün diqqətini yayındırmaq, ona müxtəlif sular vermək olmaz..."

Qərib qadın əvvəlcə sağa-sola boylandı, səsin hardan gəldiyini ayırd edə bilməsə də elanı eşidən kimi susdu. Lakin onun qəmli baxışları sanki dil açılıb daxilində keçirdiyi narahatçılığından danışırdı.

Sürücü qadının sualını cavabsız qoysa da, güzgüdə salona göz gəzdirib mikrafonla bildirdi ki, cavanlardan biri durub yerini ona versin!

Sağ olsun, qadına öz yerini verən cavan oğlan həm də gözlənilməz təklifi ilə onu ruhuna hakim kəsilmiş narahatçılıqdan qurtardı:

-Ay nənə gəl otur, heç darıxma, mən səni aparıb avtovağzalda istədiyim avtobusa mindirəyəm.

Qadın nəvazişlə dilli - dilavər oğlanı süzdü.

- Allah köməyin olsun, ay bala, mənə görə işindən-gücündən qalarsan axı...

- İş-güc nə gəzir ay nənə, deyə cavan oğlan çiyinlərini çəkdi, - elə-belə şəhərə gəzməyə çıxmışam. Gördüm ki, hava soyuqdur mindim bura...

Qərib qadının solğun üzünə birdən-birə işıq gəldi.

-Boyuva qurban olum, ay bala, Allah səni dar-damanda qoymasın!

Soyuqdan daldalanmaq üçün avtobusu özünə sığınacaq seçmiş cavan oğlanı qadın sanki isti sözləri, mehriban baxışları ilə isidirdi... Çox çəkmədi oğlan istilənib dəri gödəkçəsinin zəncirbəndini açdı.

Qadınla üz bəüz oturmuş yaşlı bir kişi həm cavan oğlanı, həm də qərib qadına baxıb dedi:

- Hə, bu həftə hava çox küləkli olacaq, dənizdə fırtına qopacaq...

Qadın avtobusun pəncərəsindən yenə dəniz tərəfə boylandı. Elə bil küləkli havalarda dənizin necə heybətlə, necə müdhiş olduğunu ilk dəfə eşidirdi.

- Hələ bu harasıdır, qarşından kiçik çillə gəlir,- deyə kişi sözünə davam etdi,- adı kiçik olsa da hikkəsi böyük, zəhmi ağır olar kiçik çillənin...

Qadın da başını tərpedərək kövrək səslə onun sözünü təsdiq etdi:

(hekayə)

-Düz deyiblər, kiçik çillə haynan gələr, vaynan gedər...

Kişi də pəncərədən Xəzərə boylandı, dənizin hər üzünə bələd olan təcrübəli adamlar kimi:

- Külək bu dənizdə çoxlu canlar alıb... - dedi və üç-dörd il əvvəl Xəzərdə onlarla neftçinin həyatına son qoyan fırtından bəhs etdi.

Qadın kişinin bu sözünə bənd imiş kimi doluxsundu, yaylığının ucuyla göz yaşını sildi. Sonra toxtayıb yanaşı oturmağa qadının rus olduğunu fərqlənərək nəzərlərini ona dikib:

-Belə küləkli havada mənim oğlum da dənizə işləməyə gedib, -dedi, - elə bil quruda başına iş qəhət idi...

Nə düşündüysə, ah çəkib yaşıdan dedi:

-Allah hamının balasını qəzadan saxlasın, mənim balam da onların içində...

Rus qadın başını azca yana əyib tərpedi. "Yəni səni başa düşürəm"

Qərib qadın özünə yaxşı həmsöhbət tapmış adamlar kimi sözünə davam etdi:

-Heç bircə həftə deyil, rayondan gəldiyim. Oğlum avtovağzalda qabağıma çıxıb, mənə bəhbəhlə təzə evinə gətirdi. Sağlığına qismət, ger-geniş ev-eşiyi var. Mən də əlimə keçən ayın-oyundan pay-puş gətirmişdim nəvələrimə. Bu gün səhər tezdən oğlum dənizə getdi.

Cavan oğlan, yaşlı kişi, rus qadın və mən ona diqqətlə qulaq asırıq.

Rus qadın yarım əsirdən çox Bakıda yaşasa da elə rusca soruşdu:

-On neftyanik çto li?

Qərib qadın yalnız indi onun rus olduğunu bildi və hey-rətlə bizm üzümü baxdı.

Çavan oğlan da tələsik xəbər aldı:

-Nənəcan sizin oğlunuz neftçidir?

Qərib qadın:

-Hə, bala, oğlum dənizdən nöyüt çıxarırdı. On beş dənizdə olur, on beş gün evdə. Bu gün işə gedəndə arxasınca su atdım. "İşin avand olsun, oğlum!"- dedim.

Anı susdu, birdən düşündü-sə onun yanağından üzü aşağı iki damla göz yaş yuvarlandı. Mənə elə gəldi indicə o, ağlayıb hönkürəcək. Amma qadın özünü ələ alıb təmkinlə sözünə davam etdi:

-Oğlum gedəndən sonra gəlin mənə tərs üzünü göstərdi, özüm üçün dəyişək gətirdiyim pal-paltarımı üstümə atıb, "yırıyığını elə, get evinə" dedi. Bax, beləcə dopdoğmaca oğlumun evində beşçə gün qalmaq gəlin mənə çox gördü...

Bayaq dayanacaqda onu ilk dəfə görəndə dənizə baxıb həyəcan keçirdiyinin səbəbi indicə mənə aydın oldu. Küləkli havada dənizdə çalışan oğlunun taleyindən nigaran ananın dərdinin üstünə dərd calanmışdı. Şəhərə nabelə belə onun nainsaf gəl-nini rəhmə gətirməmişdi. Soruşdum:

-Bəs gəlin sizi evdən qovanda nəvələriniz ona nə dedilər?

-Nəvələrimin biri tələbədir, o biri məktəbli. Səhər tezdən dərse gedirlər.

- Darıxma, ay ana, vaxt gələr onu da öz oğlunun evdən gəlini qovar...- bunu deyən kişi nəzərlərini müdrükcənə qadına zilləyib fikrini belə tamamladı, - Allah mütləq beləsinin qabağına özü kimisini çıxaracaq! İndi ailə qurandan sonra çox oğulların evi atanaları üçün qadağan olunmuş zonaya dönür...

Qərib qadın başını buladı, sonra dərin köks ötürüb oğlunu qınaymış kimi dedi:

-Əslini-kökünü bilmədiyim yerdən qız ələn adam, ana üzünə də həsrət qalar, ata ocağına da...

Cavan oğlan dedi:

- Bəs ay nənə oğlunun mobil telefonu yoxmu zəng edəsən?

-Mən belə şeyləri bilmirəm ay bala, ömrüm boyu görüb-götürdüyüm ev telefonu olub. Ona da oğlum özü arada-sırada zəng edir.

... Araya ani sakitlik çökdü. Sanki hamı o qərib, incik qadına təsəlli vermək üçün ürəyinin dərinliyində söz axtarırdı. Mənsə tələbə vaxtlarımda eynən bu yaşda bir dilənçi qadına rast gəldiyim soyuq qış gününü xatırladım. Rayondan qış imtahan sessiyasına gəlmişdim. Nənəm iki-üç ayın "qocalıq pulunu" qurşağından çıxarıb mənə vermişdi ki, on günlük sessiya müddətində özümə kirayə ev tutum.

Kənarda kirayə ev axtarmağa tənbəllik edirdim. Rast gəldiyim o qadın isə universitetin yaxınlığında, Kommunist küçəsinin yanında dayanmışdı. Gəlib-gedənlərə bir kəlmə söz demədən pərişan halda, utana-utana əl açmışdı. Nədənə, ağlıma gəldi ki, onun evi bura yaxın yerdə, bəlkə də İçərişəhərdədir.

Qərara gəldim ki, ev kirəsi üçün gətirdiyim pulları bu qadına verim. Həm onun soyuq havada dilənçilik etməkdən canı qurtarar, həm də mən ali məktəbin yaxınlığında özümə kirayə ev taparam.

O, məni dinləyib, sakitcə "yox" dedi, "məni oğlumla-gəlinim evimdən çıxarıblar. Şika-

yətimə məhəl qoyan olmadı. İndi balaca bir zirzəmidə qalıram. Gündüzlər burda dayanıb gündəlik yeməyimin pulunu birtəhər qazanıram..."

Mən onun nəmli gözlərinin içinə baxdım. Çox məyus oldum. Əlcəksiz əlləri titrəyirdi, qar kimi bəmbəyaz birçəkləri şalının altından çıxmışdı. Əgər nənəm kimi vaxtı-vaxtında həna qoysaydı, saçları tünd qırmızı rəng alardı.

O gün Bağdagül nənəmin ev kirəsi üçün verdiyi pulları dilənçi qadının ovcuna qoyub tez uzaqlaşdım. Həmin qış günləri Alatavarda "gecəqondu" deyilən həyət evində yaşayan qohumgilə qaldım. Universitetə gəlib-gedəndə o qadını həmişə dayandığı tinidə görmürdüm. Düzü, ürəyimdə buna sevindirirdim də...

Aradan gör nə qədər illər ötürüb keçib. Bağdagül nənəm də, o qadın da çoxdan dünyalarını dəyişiblər.

... İndi isə avtobusda bu ağ-birçək qərib qadının hekayətini eşidib dərin düşüncələrə qər q olmuşdum. İlahi, bu qadın necə də mənə Bağdagül nənəmə və o vaxt Kommunist küçəsində dilənən o qarıya oxşayırdı...

O qədər fikrə dalmışdım ki, avtobus çoxdan iş yerimə yaxın dayanacaqdan ötürüb keçmişdi. Növbəti dayanacaqda düşüb geri piyada geri qayıtmalı oldum. Dənizdən soyuq küləklər əsirdi. Nədənə bu soyuq havada qızınmaq üçün avtobusu sığınacaq seçən o cavan oğlanı xatırladım. Əmin idim ki, söz verdiyi kimi o, qərib qadını aparıb avtovağzalda yola salacaqdı.

...İşə çatanda radioda xəbər verdilər ki, sabah havanın kəskin dəyişməsi ilə bağlı dənizdəki neftçilər təcili sahilə çıxarılacaq.

Yenə o qərib ananı, qərib qadını düşündüm. Yəqin neftçi oğlu evə dönüb anasını görməyəndə çox pərt olacaqdı. Görəsən anasını soruşanda, həyat yoldaşı ona nə cavab verəcəkdə? Gözlərimin önündə qaynanasını evdən qovan o insafsız gəlin canlandı. Çox güman ki, ərinin sualına heç nə olmamış kimi o: "Anan çox darıxırdı, rayona getdi" - deyə biganə cavab verəcəkdə.

Bəs görəsən ananın neftçi oğlu arvadının bu yalanına inanacaqımı?

Xəyalımda canlandırıdığım oğul da dərhal anasına zəng edirdi.

Ana da oğlunun, nəvələrinin xatirinə ürəyinə daş basıb tittək səslə:

-Hə, bala gəlin düz deyir, rayondakı ev-eşiyimiz üçün darıxırdım, -deyəcəkdə...

Sonra da dəstəyi qoyub hönkürtüylə ağlayacaqdı...